

Veselin Vukotić

Sloboda pojedinca i univerzitetska nastava

Prvi put ove godine, i uopšte na Univerzitetu nastava iz jednog predmeta (Konstitucionalne ekonomije, na izbornom predmetu na I godini Ekonomskog fakulteta) je održavana u holu fakulteta (ispred sale postdiplomskih studija "Preduzetničke ekonomija"). Hol umjesto učionice!

Zapravo, studenti su dolazili ispred hola, ostavljali sve stvari (knjiga, torbe, sveske,...), uzimali identifikacionu karticu, ulazili u prostrani hol, gdje ih je na stolovima čekalo piće, sokovi, kolači i muzika. Ideja je bila da se studenti u potpunosti opuste i koncentrišu na nastavu. Prije časova oni su već pročitali literaturu za temu koja se toga dana diskutuje, i napisali osvrt na dvije stranice koji su poslali E-mailom. Na bazi toga vođena je diskusija, gdje sam ja imao 10 minuta za uvod, a sve ostalo (80 minuta) su učestvovali studenti...

Zašto časovi u holu? U holu nema stolica, nema table,... Studenti su stajali, sjedjeli na stepenicama, prozorima, podu,... Kakva neudobnost! Kakvo mučenje studenata!

Ako je sve bilo tako neudobno- zašto su studenti zadovoljni časovima? Zašto su bili ljuti kada smo jednog utorka morali da ih odložimo? Zašto traže da produže nastavu mimo rasporeda?

Mnoge kolege profesori su mi rekli da je to improvizacija, moja ekstravagancija, da je to narušavanje Bolonje, da je klasično držanje časova jedino efikasno. Istina, ima i onih drugih!

Moji studenti su imali takođe prigovora od svojih kolega koji su na drugim izbornim predmetima da to što mi radimo nema veze, da se to njima ne sviđa, da smo mi jedna protestantska sekta,...

Prvo pitanje koje treba da mladi ljudi postave jeste: Zašto su ljudi (naše kolege) toliko opterećeni drugima? Što je koga briga kako se izvodi Konstitucionalna ekonomija, sem one studenta koji su je slobodno izabrali? Tu je važan princip slobode izbora: ko je želio i ko je elektronski upao u 77 mjesta, koliko je bilo ove godine bilo mjesta za ovaj predmet, taj je pohađao ove časove. I preuzeo rizik! Sloboda izbora, slobodna odluka svakog studenta pojedinačno i sloboda rizika i odgovornosti.

Zašto oni koji ne podržavaju ovaj metod nastave, na koji ih niko ne primorava, su toliko bučni? Zašto se oni (profesori i studenti) ne slažu sa tim metodom nastave? Pa ko njih pita i što se to njih tiče! Zar tako ne treba prići ovom "problemu"? Svako je mogao da slobodno izabere shodno unaprijed datim pravilima. Svi su znali da će se časovi držati u holu! Da će svi morati da dva dana prije časa E-mailom pošalju na tačno dvije stranice njihovo mišljenje o temi koja je toga dana na raspravi, a na bazi moje knjige "Konstitucionalna ekonomija". Svi su znali da trebaju da učestvuju u raspravi; da E-mailom šalju komentare čase; da nema knjiga ili bilo čega (olovke,

torbe, sveske za vrijeme časa,...) Svaki student je bio čist svega van sebe! Želio sam da studenti shvate da u životu ne postoje sveske, knjige iz kojih mogu da prepisu odgovor ili da im ga neko kaže. U životu i životnim problemima si sam- sa svojim životom, znanjem i savješću... Tu samostalnost sam vježbao na Konstitucionalnoj ekonomiji! Odluke se moraju donositi brzo i često situaciono! Potrebno je brzo misliti i kako je rekao Lee Iacoca, treba znati misliti stojeći!

Zašto se onda ljudi brinu o drugom? Ako je neko loše izabrao- njegov problem! Zašto dušebrižništvo? Zašto lažni altruizam?

I u ovoj nastavi djeluje čisti mehanizam tržišta: ako su studenti zadovoljni časovima- iduće godine će biti tražnja za časovima! Ako ne- predmet će se ugasiti. Meni ne trebaju dobrotvori! Samo mi trebaju "kupci" onoga što nudim. A ja se moram boriti da nudim nešto bolje od drugih- da bi me najbolji izabrali!

Zar je normalno stanje kada se kaže da su najbolji i najozbiljniji časovi kod onih profesora na čijim časovima nema studenata ili ih ima malo? To je logika: "što znaju studenti! Oni su mladi i nezreli. Oni ne znaju što im treba! Oni me ne biraju jer je kod mene ozbiljna nastava... Zato ih treba primoravati da slušaju "ozbiljne" predmete: kakva sloboda izbora toj djeci...

Ako se zrelost mjeri godinama starosti zar onda starački domovi ne bi bili puni mudraca i bili najbolje konsultantske kuće?

Zamislite da tako govori proizvod (npr. četkica za zube) sa gondola u samoposluzi: "Ovi potrošači su glupi, jer ne znaju koliko sam ja dobra, već kupuju one improvizacije od četaka..." I ostane neprodana, a njen proizvođač ide "pod led"!

Profesoru je normalno da pod led pođe proizvođač četkica za zube jer nema tržište! I tako predaju studentima! Zar to ne važi i za nas profesore? Zar i mi nismo na tržištu? Normalno, ako je nastava organizovana po principu slobode izbora- ne po komandi i prozivanju studenata na časovima.

Tržište daje ključnu lekciju: **ne brinite tuđu brigu!** Brinite o sebi, svojim proizvodima i uslugama i o tržištu na kome treba da to prodate! Ne brinite o drugima! Taj drugi treba da brine o sebi! Svako treba da preuzme odgovornost za sebe! Zar to nije i osnovni princip ljudske biološke reprodukcije ako hoćete produžetak vrste, morate to sami uraditi!

Zaista, zašto oni kojih se Konstitucionalna ekonomija ne tiče brinu o našim časovima i nastavi?

Poštujte slobodu izbora i svoju i drugog!

Nemoralno je davati sudove, donositi odluke ako sami ne snosite njihove posljedice! Ovlašćenje i odgovornost moraju biti u jednoj osobi! U istoj odluci!

U ovom kontekstu je važno shvatiti da se svaki gubitak dijeli na isti način kao i dobitak.... Kada su mi dolazili privrednici Crne Gore da se žale "na objektivne okolnosti" i da zbog njih imaju gubitak u firmi, tražeći da gubitak pokrije država,

hladno sam ih pitao: "A da li bi zbog objektivnih okolnosti zbog kojih ste ostvarili dobitak, došli da ga podjelite sa državom?" Svakako ne!... Ako država ne učestvuje u podjeli dobitka - zašto bi snosila gubitak!

Sve što važi za dobitak- važi i za gubitak!

Sve što važi za uspjeh- važi i za neuspjeh!

Istina, uspijeh ima sto očeva (svi ga svojataju), a neuspjeh je siročić (niko ga ne prihvata!)

* *
*

Ovo sa Konstitucionalnom ekonomijom je eksperiment koji je uspio bolje nego što sam očekivao!

Ipak je ovo bio eksperiment sa studentima prve godine! Sa mladim ljudima bez iskustva na studijama!

Kako su samo izgledali prvog časa! Uplašeni, tihi, skoro zbunjeni. Niko se nije usuđivao da uzme piće sa stola... Ali mlad mozak brzo sve savladava...

Poslednji čas... Sve je haotično! Oslobođeni ljudi! Samo da im vidite oči i pogled. Puni su gordosti i vjere u sebe! Bez ustezanja da kažu što misle (većina!) Normalno je da se tokom časa ide i uzima piće, kisjela voda... da se .diskutuje onako usput!

Da se citiraju knjige koje su za taj čas konsultovane, iako to od njih ja kao profesor nisam tražio.

Ali te knjige traži tržište- njihove kolege! Nije prijatno biti inferioran u raspravi! Upravo taj tržišni pritisak na svakog pojedinačno (većinu) je bio efikasniji od straha da se položi ispit ili od straha od profesora.

Ja sam taj strah odagnao na startu! Svako je poslije prvog časa mogao da upiše ocjenu 7 i položi ispit! Ali više ne pohađa nastavu!... I zamislite, vi klasičari, niko nije upisao! Svi su išli dalje! Za 9 i 10! A to je značilo puno rada! Testovi, časovi, diskusija,...

Nastavu su svi pohađali!

Jedan kolega mi je rekao: "Je ne prepoznajem sebe! Ovoliko ambicije i želje, a da me niko ne tjera, u životu nisam imao."

Šta ja uradim? Koja je to macina trava koju im dajem? Ima tu neka fora!- svi mi kažu!

Ima! Ja prvo vjerujem da ovi mladi ljudi mogu mnogo više nego što "klasičari" pretpostavljaju. Imaju ogroman potencijal koji poslije 25-te uglavnom počinje da se ruiniira- jer tada oni počinju da liče na nas starije!

Drugo, imam petlju da se okušam i ovako u nastavi. Ko ovo ne razumije neka dođe i održi čas bez "eks katedre", "bez papira", "bez koncepta", da ima svega 10 minuta od 90 minuta za svoje "predavanje", a ostalo studenti- mišljenja i pitanja sa 70 mladih pametnih ljudi... Nikada ne znate što vas probuđeni student može pitati i kako tako oslobođen shvata moje odgovore i kako me procjenjuje!

Ja imam želju da držim čas probuđenim studentima.

Kada se student probudi može lako da shvati da profesor još spava!... I to je rizik ovakvih časova- da studenti otkriju da profesori spavaju!!

Uz to morate voljeti posao kojim se bavite i imati svoju ideju koju realizujete!

I što je najvažnije morate voljeti studente i imati želju da budu bolji od vas!... Istina, ja kao profesor stalno radim da bi im bilo teže da me prestignu... I sa tim se ne mirim već vježbam što više mogu. Kad me prestignu- treba se povući. Odnosno, kada više ne budem mogao da ih motivišem, da im dajem novo znanje i nove ideje tada treba napustiti ovaj profesorski posao!... Nemam namjeru da to bude tako brzo... Sjećam se profesora Stjepana Hana kako je i poslije 90 godina starosti plijenio našu pažnju svježim mislima i novim idejama!... A život se produžava iz generacije u generaciju!

Dok izdržavaš konkurenciju- postojiš!

Život je samo ono što čovjek **još** može da uradi! Ono što je prošlo nije više život! To su uspomene!

Upravo ta vjera da se može uspjeti koja je dio mene- ima snagu magneta za one koji žele uspjeh, vjeruju u sebe, koji su hrabri...

* *
*

Nikada nećete postići to što želite- ako mislite da je dovoljno da obožavate nečiju funkciju ili da imate sami funkciju i da će vas funkcija sama po sebi proslaviti! Zato se ljudi i grabe za funkciju na fakultetu, Univerzitetu, državi, kućnom savjetu,...

Funkcionalna pamet je, kako je govorio B. Gluščević, magareća pamet! A to je pamet koja dozvoljava da je drugi tovari koliko želi... Da li želite da nosite tuđi tovar? Da vas drugi tovari i šiba?

Biti profesor na neki način jeste funkcija!

Tržište (studenti) jasno razdvaja vašu pamet od pameti funkcije!

Naravno, uvijek postoje oni studenti i ljudi koji se klanjaju funkciji. "Ja bih se bunio ali se plašim!" Tipična magareća filozofija!

Ali ima i onih koji to ne prihvataju. Koji imaju svoju ličnost, svoje stavove i shvatanja života... Njih ne interesuje funkcionalna pamet niti se plaše od te pameti!

Ipak, ne zaboravite na upozorenje Bernarda Šoa da to i nije tačno, već da progres uvijek zavisi od nerazumne većine! A ja ipak mislim da manjina oblikuje većinu!

* *
*

Zahvaljujem se svim studentima na Konstitucionalnoj ekonomiji! Bili su sjajni! Nadam se da sam im pomogao da probude sebe i da upoznaju koliko toliko sebe!

Nadam se da će se tokom života sjećati ovih časova, bolje reći koristiti ono što su usvojili na ovoj nastavi.

Možda će još biti prilika da sarađujemo!

Puno uspjeha u životu i ne budite ekonomisti- kaluđeri. Kaluđeri propovjedaju svima da imaju porod- a sami ga nemaju. Ekonomisti svakog uče kako se zarađuje novac- a sami su većinom siromasi!

Vi ste generacija koja ovo treba da razbija!

Konstitucionalna ekonomija vam je skrenula pažnju na važnost **pravila i morala u zarađivanju novca!**

Nadam se da ćete to poštovati u životu!